

[nová] Čeština
doma
& ve světě

1 2016

Nová čeština doma a ve světě

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

1/2016

Redakce:

Vedoucí redaktorka – Mgr. Kateřina Romaševská, Ph.D.

Výkonná redaktorka – Mgr. Katarzyna Vaculová

Členové redakce – Mgr. Adriana Filas, Mgr. Oleksandr Sukhanek,

Mgr. Maria Simeunovich-Skvortsova

Korektorky – Mgr. Olga Fojtíková, Bc. Jana Georgievová, Bc. BcA. Markéta Kraevská,

Mgr. Zorica Stojanovičová, Mgr. Evgenia Ulyankina

Adresa redakce:

Katedra jihoslovanských a balkanistických studií FF UK

nám. J. Palacha 2, 116 38 Praha 1

Tel. (+420) 221 619 347, e-mail: ncds@ff.cuni.cz

Objednávky vyřizuje:

Vydavatelství Filozofické fakulty UK,

nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1, e-mail: books@ff.cuni.cz

Návrh grafické úpravy a obálky: Studio Lacerta (www.sazba.cz)

Sazba: Lukáš Vavrečka, nakladatelství Pavel Mervart (www.pavelmervart.cz)

Obsah

Úvodní slovo	9
Recenze	
Petra Stankovska Bozděchová, I. (2015): <i>Korespondence v češtině: příručka pro cizince</i>	12
Josef Šimandl Šmejkalová, M. (2015): <i>Praporu věren i ve ztraceném boji.</i>	14
Články	
Kateřina Bělohávková <i>Ovlivňují jednotlivé složky předpovědi počasí (obraz a zvuk) porozumění tomuto typu mediálního produktu?</i>	17
Marie Čechová <i>Vybrané psychodidaktické aspekty a faktory ve vyučování češtině</i>	28
Zuzana Hajíčková <i>Učebnice pro žáka-cizince</i>	36
Martin Klimovič <i>Porozumenie textu ako prostriedok stimulovania kognície žiaka</i>	50
Jana Svobodová <i>K některým aspektům komunikačně pojaté výuky češtiny na základní škole</i>	62
Iva Košek Bartošová <i>Metody výuky čtení využívané v České republice</i>	78
Radana Metelková Svobodová <i>K budování žákovských čtenářských dovedností v české edukaci 1. stupně ZŠ</i>	90
Jasňa Pacovská, Gabriela Kosinová, Tereza Pražáková <i>Výchovné akcenty kognitívne orientované výuky mateřského jazyka</i>	103
Alena Sigmundová <i>Vliv jazykové stránky matematických slovních úloh na kvalitu žákovy řešení</i>	113

Jaromíra Šindelářová <i>Problematika vzdělávání žáků-cizinců v české primární škole</i>	118
Hana Voralová <i>Využití metody instrumentálního obohacování ve výuce českého jazyka</i>	133
Věra Vykoukalová <i>Rozvoj čtenářské gramotnosti cílenými úlohami</i>	144
Pavel Zíkl, Iva Košek Bartošová, Kateřina Josefová Víšková <i>Vliv fontu písma na rychlost a kvalitu čtení žáků 1. stupně ZŠ</i>	157
O autorech tohoto čísla	165

Výchovné akcenty kognitívne orientované výuky materšského jazyka¹

JASŇA PACOVSKÁ, GABRIELA KOSINOVÁ, TEREZA PRAŽÁKOVÁ

Abstrakt: Príspevok chce poukázať na možnosti využitia poznatkov kognitívnej lingvistiky vo výuke materšského jazyka; zejména sa zameriava na výchovný potenciál tejto orientácie. Vychází jednak z teoretického podloží kognitívnej lingvistiky, převážně její polské orientace, jednak z české a slovenské kognitívne orientované didaktiky materšského jazyka.

Výzkum sa zameriava na odhalovanie jazykového obrazu hlavy u detí vo veku 11–14 let. K tomu směřuje prostřednictvím dotazníkového šetření, které ukazuje, jaké konotace u dětí evokuje slovo hlava a v jakých somatických frazémeh je děti používají. Tato zjištění umožňují učitelům materšského jazyka pronikat do kognitívnych procesů dětí. Jazykový obraz dětského světa je základnou, od níž může pedagog stimulovat děti k vlastní potřebě poznávání materšského jazyka. Pedagogický dialog, v němž si všichni zúčastnění naslouchají, a četba a interpretace vybraných textů jsou metodami, které tuto potřebu utvářejí a které současně vedou i k jejímu uspokojení.

Klíčová slova: kognitívnej lingvistika, výuka materšského jazyka, kognitívnej procesy, hlava, jazykový obraz světa, konotace

Abstract: The paper aims at presenting possibilities of using the findings of cognitive linguistics when teaching the mother tongue; it concentrates particularly on educational potential of such orientation. It starts partly from the theoretical base of cognitive linguistics, mainly Polish branch, partly from the Czech and Slovak cognitive oriented didactics of the mother tongue.

The research is directed at revealing the linguistic picture of head in children aged 11–14 years. It is conducted by means of questionnaire research showing which connotations are aroused by the lexeme head by children and which somatic idioms they are using. Our findings enable teachers of the mother tongue to penetrate into cognitive processes of children. The linguistic picture of the children's world is a base on which the pedagogue can stimulate children for the purpose of learning their mother tongue. Pedagogical dialogue in which all participants are listening to each other as well as reading and interpreting selected texts are the methods which create the need to learn the mother tongue and which at the same time lead to its fulfilment.

Key words: cognitive linguistics, mother tongue teaching, cognitive processes, head, linguistic picture of the world, connotations

1 Príspevok vznikl v rámci projektu SGS 21117 Kognitívnej prístup k somatickým frazémám.

1. Teoretická východiska

Kognitivní lingvistika již více než před dvěma desítkami let překročila hranice a etablovala se i v českém prostředí. Důkazem toho jsou četné domácí publikace, např. monografie (Vaňková a kol. 2005; Vaňková 2007; Vaňková–Pacovská a kol. 2010), řada sborníků z konferencí zaměřených na různé oblasti kognitivní lingvistiky (Obraz světa v jazyce /Vaňková 2001/, Obraz světa v jazyce II /Šlédrová 2007/ aj.) a také příspěvky v různých odborných časopisech včetně Didaktických studií. Významné je zejména monotematické číslo s podtitulem Kognitivní vědy v teorii a praxi jazykového vyučování (Didaktické studie 6, 2014, č. 1). Protože ve svém textu chceme poukázat na přínos kognitivní lingvistiky pro didaktiku mateřského jazyka, jsou pro nás podstatné zejména takové kognitivně orientované přístupy, které vybízejí k didaktickým aplikacím. Pro české didaktiky jsou významnou inspirací podněty, které přišly ze Slovenska. Jedním z prvních je sborník, na němž spolupracovali slovenští badatelé s polskými (Novakowska–Kempna /ed./ 2007), následně publikace, které vznikly na Katedře komunikační a literární výchovy na Pedagogické fakultě Prešovské univerzity v Prešově (Liptáková a kol. 2011; Liptáková 2012). O obou publikacích podává informace již zmíněné monotematické číslo Didaktických studií (srov. Pacovská 2014).

Potěšující je, že i české prostředí může nabídnout příspěvky z oblasti kognitivně orientované didaktiky, např. monografie J. Pacovské (Pacovská 2012) a E. Hájkové a kol. (2012 a 2014) a příspěvky v Didaktických studiích, z nichž jsou našemu zaměření velmi blízké stati I. Vaňkové a V. Čurdové (2014), I. Vaňkové a V. Vitkovské (2014) a L. Janovce (2014). Kromě výše zmíněných publikací se ve výzkumu opíráme také o významné zahraniční práce. Čerpáme z americké kognitivní lingvistiky, hlavně navazujeme na koncepci tělesného ukotvení významu (srov. Johnson 1987 a Lakoff–Johnson 2002) a z polské kognitivní a kulturní lingvistiky. Zde jsou našim východiskem jak varšavské výzkumy (např. Grzegorzczkova–Waszakowa 2000), tak lublinské, které se soustřeďují na teorii jazykového obrazu světa a s ní související studium stereotypů a konotací (Bartmiński 2007).

2. Charakteristika výzkumu

Svým výzkumem jsme se snažili proniknout do podstaty konceptualizačních procesů u dětí staršího školního věku. Neusilovali jsme o komplexní výpověď o konceptualizačních procesech, ale zaměřili jsme se jen na dílčí segment – na konceptualizace jedné z částí lidského těla – hlavy.

Do výzkumu jsme zapojili děti ve věku 11–12 a 14–15 let. Tato výzkumná populace se skládala ze tří skupin. První (A) tvořili žáci primy (11–12 let)

a druhou (B) žáci kvarty (14–15 let) z téhož osmiletého gymnázia, třetí (C) žáci 7. a 8. ročníku (12–14 let) téže základní školy. Tato skupina nebyla dále členěna, jelikož jsme věkový rozdíl žáků obou ročníků považovali za zanedbatelný. Také vyučující obou ročníků neshledávala žádné nápadné rozdíly v kognitivních výkonech obou skupin. Abychom mohli posoudit, zda dětské vnímání pojmů v tomto období vykazuje nějaké specifické rysy, zařadili jsme do výzkumu také referenční skupinu, kterou byli vysokoškolští studenti bohemistiky Technické univerzity v Liberci (TUL), tedy respondenti, kteří se od skupin A, B, C odlišovali významně věkem a vzděláním.

Následující tab. 1 podává informace o počtu pokusných osob ve všech skupinách.

Skupina	Počet
A. Osmileté gymnázium – prima	28
B. Osmileté gymnázium – kvarta	31
C. 7. a 8. ročník ZŠ	55
Celkem žáků:	114
D. Studenti TUL – referenční skupina	32
Celkový počet pokusných osob	146

Tab. 1 – Skladba výzkumné populace

Hlavní metodou našeho empirického šetření byl dotazník. Na počátku výzkumu jsme stáli před rozhodnutím, jak zformulujeme výzkumnou otázku. Byli jsme si vědomi, že otázka by měla být položena tak, abychom získali data, která by nás vedla k odhalení konceptualizací. Mohli jsme se nechat inspirovat asociačními experimenty, metodou sémantického diferenciálu či postupy, které jsou modifikací asociačních a kognitivních experimentů, jež využívá (vedle systémových dat) J. Bartmiński a jeho škola (srov. Bartmiński 2007).

Rozhodli jsme se pro otázku: „Jaké představy ve vás vyvolává slovo hlava?“ Dotazník byl realizován písemně, pokusné osoby mohly uvádět libovolný počet odpovědí, forma jazykových vyjádření nebyla určena.

Dotazník jsme zadávali prostřednictvím dvou vyučujících, kterým jsme poskytli instrukce o způsobu zadání. První vyučující realizovala výzkum na gymnáziu (skupiny A, B), druhá vyučující na ZŠ (skupina C). Se studenty vysoké školy (skupina D) jsme pracovali osobně.

Když jsme kontaktovali vyučující gymnázia, ocitli jsme se v neočekávané situaci. Vyučující měla v úmyslu prostřednictvím dotazníku ověřovat znalost českých frazémů a k tomu účelu zformulovala otázku: „V jakých ustálených slovních spojeních se setkáváte se slovem hlava?“ I když nám bylo zřejmé, že odpověď na tuto otázku nebude vypovídat o konceptualizačních procesech dětí ani neukáže, jaké frazémy si děti osvojily, přesto jsme na zadání přistoupili

a rozhodli jsme se, že budeme sledovat, jak se typ otázky bude promítat do významových komponentů pojmu hlava.

3. Způsoby sémantické kategorizace jazykových dat

Sémická (komponenciální) analýza, s níž pracují strukturalisté, se nám jeví jako nevhodná, protože nezachycuje, s jakými představami člověk pojem spojuje, jak je v něm reflektována jeho životní zkušenost. Hledali jsme tedy postupy, které by ukázaly, jak jsou jazykové procesy provázány s procesy kognitivními, jak se v nich odráží lidské prožívání. K takovému cíli nás mohou dovést kognitivní přístupy k významu (srov. např. Vaňková a kol. 2005). Můžeme se inspirovat teorií pojmových profilů (např. Bartmiński 2007) či teorií představových schémat (srov. Lakoff–Johnson 2002). Na těchto přístupech založily sémantickou strukturu pojmu hlava I. Vaňková a V. Vitkovská (srov. Vaňková–Vitkovskaya 2014).

Vzhledem k tomu, že jsme vycházeli pouze z jednoho typu dat, z dat empirických, nikoliv systémových, zvolili jsme vlastní přístup k významu, který je modifikací, dalo by se říci jistým zjednodušením, zavedených kognitivních metod. K tomu jsme se rozhodli hlavně proto, aby náš postup byl co nejvštrícnější vůči pedagogům, aby se jím mohli bez hlubší teoretické přípravy inspirovat při výuce mateřského jazyka.

Významy jazykových vyjádření, která uváděli respondenti, jsme rozdělili do tří sémantických skupin, s nimiž byl pojem hlava spojován: tělo, psychika, předmět, několik příkladů jsme nezařadili, protože neodpovídaly žádně z kategorií. Tyto sémantické skupiny jsme dále členili na sémantické podskupiny. Ke konkrétním jazykovým vyjádřením jsme se poté pokusili přiřadit sémantické profily. Jsme si vědomi, že naše kategorizace může být v některých případech sporná.

Následující schéma ukazuje způsob kategorizace. Pro větší názornost uvádíme nejfrekventovanější příklady sémantických podskupin. Konkrétní jazyková vyjádření a možnosti jejich provázání se sémantickými profily jsou zaznamenány v tabulce č. 2. Vzhledem k omezenému rozsahu textu jsme do tabulky zahrnuli pouze odpovědi skupiny A. Odpovědi zbývajících skupin souhrnně komentujeme.

Tabulku se záznamy odpovědí jsme rozdělili na čtyři části, které odpovídají sémantickým skupinám. V jednotlivých řádcích jsou tučným písmem názvy sémantických podskupin, za nimi jsou uvedena autentická jazyková vyjádření a počet žáků, kteří je použili. Absence číslice znamená, že se odpověď vyskytla pouze jednou. Celkový počet vyjádření je vyšší než počet respondentů, jelikož všichni oslovení mohli uvádět více odpovědí. Za vyjádření, která jsou užita v přenesených významech, přiřazujeme sémantické profily.

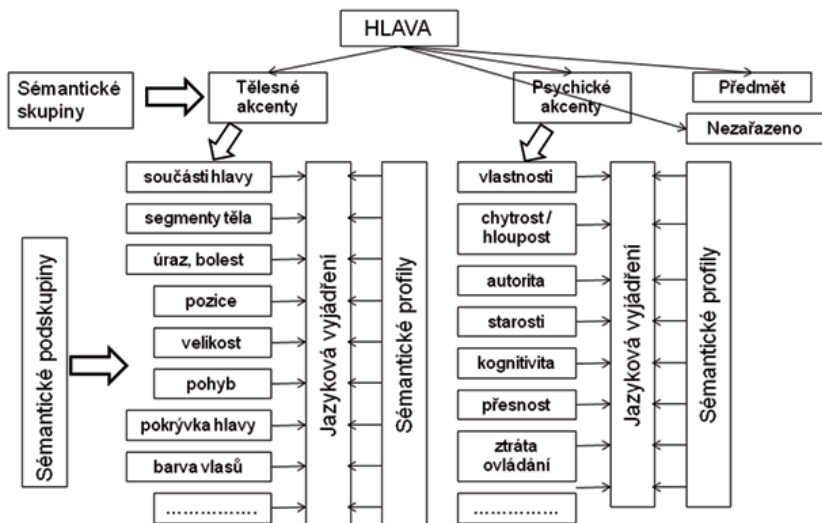

Schéma kategorizace

Odpovědi skupiny A

HLAVA - TĚLESNÉ AKCENTY

Součásti hlavy: mozek 3x, vlasy 2x, oči, uši, temeno, týl
Segment těla: část těla 6x, řídicí centrum
Úraz, bolest: úraz 3x, bolest hlavy 2x, mám hlavu v jednom ohni 2x (vzhled)
Pozice: umístění na krku 3x
Velikost: velká hlava 2x (také přeneseně - lokalizace)
Pohyb: dát hlavičku, headshot
Množství: byla tam hlava na hlavě 2x (funkce)
Pokrývka hlavy: čepice
Barva vlasů: má oheň na hlavě (vzhled)

HLAVA - PSYCHICKÉ AKCENTY

Vlastnosti: <u>tvrdohlavost:</u> tvrdohlavost 12x, postavil si hlavu (lokalizace); <u>zapomnětlivost:</u> je to hlava děravá 11x (funkce), ty jsi hlava dubová 2x (vzhled), hlava ti lítá kolem (lokalizace), kde máš hlavu? (lokalizace), zapomněl bys hlavu, kdybys ji neměl na krku (funkce/lokalizace); <u>bláznivost:</u> byl na hlavu / je padlý na hlavu 8x (lokalizace); <u>provinilost:</u> má máslo na hlavě (vzhled); <u>strach:</u> já ti tu hlavu neutrhnu (funkce); <u>nerozvážnost:</u> skočil do toho po hlavě (lokalizace)
Chytrost/hloupost: <u>chytrost:</u> ty jsi ale hlava 15x, hlava plná nápadů 2x; <u>hloupost:</u> je to dutá hlava 9x, měl v hlavě piliny 4x, je to na hlavu 2x, nemá na to hlavu (všude funkce)
Autorita: hlava státu 7x, rodiny 5x, vedoucí 3x, obce (všude lokalizace)
Starosti: mám z toho těžkou hlavu 5x (vzhled), nevím, kde mi hlava stojí 4x (lokalizace), mám z toho velkou hlavu 3x (vzhled), mám toho plnou hlavu 3x (funkce)
Kognitivita: myslí hlavou / používej hlavu 4x (funkce), dali hlavy dohromady 3x (funkce), lámal si s tím hlavu 2x (funkce), má brouka v hlavě (funkce), kouří se mu z hlavy (funkce)
Přesnost: uhodil hřebíček na hlavičku 8x (lokalizace)
Ztráta ovládnání: ztratil hlavu 6x (funkce)
Neobratnost: hlavou dolů (lokalizace)
Úspěch: porazil ho na hlavu (funkce)

HLAVA - PŘEDMĚT

Věc: zelí 5x, palice 3x, špendlík 2x, salát (všude vzhled); hlaveň 2x (lokalizace)

HLAVA - NEZAŘAZENO

Píseň spjatá s pohybem: hlava, ramena, kolena, palce... 6x

4. Interpretace empirických dat

Z tabulky je zřejmé, že žáci skupiny A odpovídali převážně formou frazémů, což ovšem implikovala výzkumná otázka, jak jsme uvedli výše. Jednalo se o somatické frazémy založené na přenášení pojmu z oblasti tělesné (hlava

je součástí těla) do oblasti psychické (hlava zastupuje psychické jevy). S frazémy, které by akcentovaly hlavu jako část těla, jsme se setkali pouze ve dvou případech; hlava byla metonymickým vyjádřením člověka. Také celkový počet vyjádření, kde hlava byla spojena s představou části lidského těla, tedy kde výraz hlava byl užít ve svém základním slovníkovém významu, byl nižší než v případě užití v přeneseném významu.

Nejčastěji byla hlava spojována s různými psychickými vlastnostmi. Mezi nimi byly významně zastoupeny chytrost a hloupost, proto jsme tyto vlastnosti zařadili do samostatné sémantické podskupiny. Dále je z tabulky zřejmé, že hlava je spojována s autoritou, se starostmi a s kognitivními procesy. V dalších sémantických podskupinách byl již počet odpovědí nižší.

Do samostatné sémantické skupiny jsme zařadili představu hlavy jako nějakého předmětu, s nímž ji spojuje hlavně tvar. Počáteční slova dětské písně, která souvisí s oblíbenou herní pohybovou aktivitou, jsme nikam nezařazovali; patrně by měla nejbližší k podskupině zdůrazňující lidské tělo (tělesné akcenty).

Jak jsme již naznačili, tyto odpovědi mají jen omezenou výpovědní hodnotu. Jsou reakcemi na otázku, která ověřuje mechanickou znalost části frazémů se somatismem hlava. Nevypovídají ani o znalosti významu těchto frazémů ani nemapují dětské konceptualizační procesy. I když jsme získali empirická data, která nebyla z hlediska cíle našeho výzkumu validní, shromáždili jsme jazyková data v podobě frazémů, které odkrývají segment českého jazykového obrazu hlavy.

S podobnou strukturou odpovědí jsme se setkali i u skupiny B. V několika případech byl frazém významem odpovídající frazému ve skupině A vyjádřen synonymními výrazy (např. *skočil do toho po hlavě* bylo nahrazeno *vrhl se do toho po hlavě*), u některých podskupin se lišily, nikoliv významně, odpovědi v počtu výskytů, např. *hlava děravá* 11x (A), *hlava děravá* 9x (B).

Výrazně odlišné byly odpovědi skupiny C, které se z velké části shodovaly i s referenční skupinou D. Ukázalo se tedy, že věk ani vzdělání se do konceptualizací nepromítají. Tento závěr ovšem nemůžeme vzhledem k omezenému počtu respondentů generalizovat.

U skupiny C vystupovala do popředí výrazně představa hlavy jako části těla, celkem jsme tuto sémantickou skupinu rozdělili do třinácti podskupin. Ze sémantických podskupin byly nejvíce akcentovány součásti hlavy, např. *vlas* 29x, *oči* 27x, *uši* 22x, samostatnou podskupinou byly smysly – *zrak*, *sluch*, *čich*, velké zastoupení měla podskupina *mozek* a *ozdoby hlavy*, např. *náušnice*, *líčení*, *brýle*... Sémantická skupina, v níž byla hlava spojována s psychickými jevy, byla členěna podobně jako u skupin A a B. Jen počty odpovědí byly menší. Vysokým počtem zastoupení byla zcela výjimečná podskupina kognitivita s odpověďmi: *myšlení* 25x, *paměť* 9x, *mysl* 7x, *nápady* 5x, *rozum* 3x, *vědomosti* 2x, *reflexy* 2x, *učení* 2x, *názory*. Odpovědi se ovšem nápadně lišily po stránce

jazykových vyjádření. Frazém byl uveden pouze jeden, většinou byly odpovědi jednoslovné, nejčastěji byla zastoupena substantiva. Na základě těchto odpovědí a odpovědí skupiny D se lze domnívat, že naše výzkumná otázka vedla k odhalení představ, které u žáků ZŠ i studentů evokovalo slovo hlava.

5. Závěry výzkumu a doporučení pro výuku mateřského jazyka

Porovnáme-li odpovědi všech skupin, dospějeme k závěru, že hlavní odlišnosti spočívaly v rovině jazykových vyjádření. U skupin A a B převládaly odpovědi ve formě kulturně ukotvených slovesných **somatických frazémů** či přísloví, u skupiny C a D ve formě **izolovaných slovních tvarů**, které kromě případů, kdy slovo hlava bylo užito v základním významu, měly podobu **frazémů neslovesných**. Jak jsme již uvedli výše, odpovědi skupin A a B jsou (náhodným) výběrem frekventovaných českých somatických frazémů, nevyovídají o konceptualizačních procesech, odpovědi skupin C a D jsou reflexí konceptualizačních procesů. Vzhledem k charakteru našeho výzkumu musíme připustit, že jsme odhalili jen některé aspekty konceptualizačních procesů, a že tedy předkládáme jen dílčí výpovědi o dětském myšlení.

Domníváme se, že představený výzkum je přínosný i po stránce teoretické, a to zjištěním, že zvolenou sémantickou kategorizaci lze propojit s teorií sémantických profilů, např. hlava představuje autoritu (*hlava státu*), což odpovídá profilu **lokalizace**. Obdobně bychom mohli nacházet také souvislosti s teorií představových schémat, kdy hlava odpovídá představě **nádoby** (srov. Vaňková-Vitkovskaya 2014).

I když jsme ve svém textu explicitně nepopsali souvislosti kognitivních přístupů k jazyku s výchovnou funkcí výuky mateřského jazyka, domníváme se, že jsme pedagogům poskytli podněty, které je mohou vést k odhalení těchto souvislostí a které je následně stimulují k nazírání na jazyk prizmatem kognitivní orientace. Ta jim vyjeví širší potenciálu mateřského jazyka, který spočívá v provázanosti jazyka a myšlení. Abychom využili výchovného potenciálu kognitivní lingvistiky, je třeba usilovat o poznání žáka, diagnostikovat jeho schopnosti, dovednosti, stávající znalosti a hlavně se snažit proniknout do jeho jazykového obrazu světa. Jednou z cest může být zjišťování konotačních složek významů slov (jeden z možných způsobů jsme představili v našem výzkumu). Ty postihují, „co je s daným výrazem spjato v konceptuálním systému rodilých mluvčích, co se evokuje při jeho užití, a co tedy na tomto základě modifikuje postoj mluvčích k denotátu a dává např. možnosti k metaforickým konceptualizacím“ (Vaňková a kol. 2005: 28).

Popsaný dotazník je jen dílčím nástrojem, je třeba jej doplnit o dialog, který překračuje hranici od **sdělování** směrem ke **sdílení**, od **poslouchání** směrem k **naslouchání**, od **dorozumívání** směrem k **poznávání** (srov. Pacovská 2012).

Nevhodně vedená pedagogická komunikace může vést k mylnému identifikování kognitivních procesů žáka, neodhalí jeho postoje ani hodnoty, nepodá výpověď o znalosti významů slov a frazémů (viz příklad skupiny A a B v našem výzkumu). Správné diagnostikování stávajících konceptualizací dětí je základem zdokonalování konceptualizačních procesů, rozšiřování slovní zásoby a znalosti frazeologie, jejíž deficit vzdaluje děti od kulturních tradic (srov. např. Čechová 1998). Tyto postupy vedou také k upřesňování sémantických vztahů mezi slovy, rozkrývání principů metaforického myšlení, odhalování stereotypů, pěstování kulturních tradic, respektu k jiným kulturním společenstvím. Základní metodou by měl být dialog vycházející z interpretace textů různých stylů a žánrů, zejména textů folklorních a kulturně sdílených, ale také práce se slovníky: výkladovými, synonymickými, frazeologickými, etymologickými...

Ambicí našeho příspěvku bylo vzbudit u pedagogů zájem o kognitivní přístup k jazyku. Vydají-li se touto cestou, lze očekávat, že i žáci začnou přirozeně objevovat hodnoty uložené v jazyce, že si uvědomí, jak prostřednictvím jazyka poznávají svět. A pak, snad se nemýlíme, se pro ně český jazyk jako učební předmět stane atraktivním.

Bibliografie:

- Bartmiński, J. (2007): *Stereotypy mieszkają w języku. Studia etnolingwistyczne*. Lublin: Wydawnictwo UMCS.
- Čechová, M.: (1998): *Komunikační a slohová výchova*. Praha: ISV.
- Grzegorzczkowska, R. – Waszakowa, K. (eds.) (2000): *Studia z semantyki porównawczej. Nazwy barw. Nazwy wymiarów. Predykaty mentálne. Część I*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Hájková, E. a kol. (2012): *Čeština ve škole 21. století – II. Úvodní studie*. Praha: Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova.
- Hájková, E. a kol. (2014): *Čeština ve škole 21. století – IV. Výzkum edukačních podmínek jazykových jevů*. Praha: Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova.
- Janovec, L. (2014): Změna jazykového obrazu přirozeného světa (mediálně modifikovaný obraz světa), *Didaktické studie* 6, 2, s. 75–92.
- Johnson, M. (1987): *The Body the Mind. The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason*. Chicago–London: The University of Chicago Press.
- Lakoff, J. – Johnson M. (2002): *Metafory, kterými žijeme*. Přel. M. Čejka. Brno: Host.
- Liptáková, L. (2012): *Kognitivne aspekty vyučovania materinského jazyka v primárnej edukácii*. Prešov: Pedagogická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove.
- Liptáková, L. a kol. (2011): *Integrovaná didaktika slovenského jazyka a literatúry pre primárne vzdelávanie*. Prešov: Pedagogická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove.
- Novakowska-Kempna, I. (ed.) (2007): *Uczeń na pograniczu językowym polsko-słowackim*. Bielsko-Biała: Wydawnictwo Akademii Techniczno-Humanistycznej.
- Pacovská, J. (2012): *K hlubinám študákovy duše. Didaktika mateřského jazyka v transdisciplinárním kontextu*. Praha: Nakladatelství Karolinum.

- Pacovská, J. (2014): Kognitivní přístup k didaktice mateřského jazyka – inspirace ze Slovenska, *Didaktické studie* 6, 1, s. 171–178.
- Šlédrová, J. (ed.) (2007): *Obraz světa v jazyce II*. Praha: Filozofická fakulta, Univerzita Karlova v Praze.
- Vaňková, I. (ed.) (2001): *Obraz světa v jazyce*. Praha: Filozofická fakulta, Univerzita Karlova v Praze.
- Vaňková, I. (2007): *Nádoba plná řeči. Člověk, řeč a přirozený svět*. Praha: Nakladatelství Karolinum.
- Vaňková, I. a kol. (2005): *Co na srdci, to na jazyku. Kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Praha: Nakladatelství Karolinum.
- Vaňková, I. – Pacovská, J. a kol. (2010): *Obraz člověka v jazyce*. Praha: Filozofická fakulta, Univerzita Karlova.
- Vaňková, I. – Čurdová, V. (2014): Čelem k teorii pojmových profilů. Nové možnosti výkladu somatismů, *Didaktické studie* 6, 1, s. 66–78.
- Vaňková, I. – Vitkovskaya, V. (2014): Hlava: profily, subprofily, konceptuální schémata. Český somatismus v částečném porovnání s ruštinou, *Didaktické studie* 6, 1, s. 79–88.